

Arapça Kökenli Kelimelerin Okunuş ve Yazılış Kuralları

Osmanlı Türkçesinde pek çok Arapça ve Farsça kelime kullanılmıştır. İmlâda esas kural bu kelimelerin orijinal yazılışlarının değiştirilmemesidir. Arapça ve Farsça ile Türkçenin ses düzenlerinin birbirinden farklı olması nedeniyle kaynaklanan birtakım yazılış farkları vardır. Bunların başlıcası, Arapça ve Farsçada uzun ünlülerin bulunması, Türkçede ise bulunmamasıydı. Bu dillerden alınan kelimelerin imlâsında kelime içinde yalnızca uzun ünlüler yazılır, kısa ünlüler yazılmaz. Türkçe kelimelerin imlâsında ise birtakım eklerin yazılışı dışında bütün ünlülerin (kelime içindeki “e” dışında) gösterilmesi yaygınlaşmıştır.

Ses sistemindeki bu farklılıktan dolayı, doğru yazmak ve okumak için kelimelerin hangi dilden olduğunu ana hatlarıyla bilmekte fayda vardır. Bir kelimenin kökenini öğrenmenin en kolay yolu sözlüğe bakmak olmakla birlikte kimi ses ve yazılış özelliklerden yola çıkarak sözlüğe gerek kalmadan da kelimenin kökenini bilebiliriz.

ث ح ذ ض ظ ع harflerini içeren kelimeler Arapçadır. Eğer bir kelimenin ortasında veya sonunda hemze (ء) varsa bu kelime de Arapçadır. Başka bir ifadeyle içinde bu harflerin bulunduğu kelimeler **Türkçe olamaz**.

Arapça kelimelerde elif (ا) harfinin uzun bir “â” sesini karşıladığını, ي harfinin ise, ünlü olarak kullanıldığında, uzun bir “î” sesini karşıladığını görmüştük.

ELİF-İ MAKSÛRE: Arapça kelimelerde elif (ا), vav (و) ve ye (ي) harfleri aynı zamanda med, yani uzun okutucu olarak görev yaparlar. Bir sessiz harften sonra gelen elif, â uzun ünlüsünü; vav, û uzun ünlüsünü; ye ise î uzun ünlüsünü okutur.

ي harfi kimi Arapça kelimelerin sonlarında, tıpkı elif gibi, uzun “â” okunur. Buna **elif-i maksûre** denir. Bu “ye” harfinin elif-i maksure adını alması için (yani â uzun ünlüsünü okutması için) kelime sonunda ve üstünlü (a-e sesiyle okunan) bir harften sonra yazılmış olması gelmesi gerekir.

كُبْرَى - kübrâ

سَلْمَى - selmâ

طُوبَى - tûbâ

مُوسَى - Mûsâ

دَعْوَى - da‘vâ

فَتْوَى - fetvâ

عُقْبَى - ukbâ

kelimelerinde olduđu gibi. Bu kelimelerin sonu, elifle bitiyormuş gibi uzun â ile okunur.

Arapça kelimelerin yazılışında kısa ünlüler yazılmaz. Bu sebeple içinde sadece kısa ünlülerin telaffuz edildiği üç, dört, beş, altı ünsüzün bir araya geldiği kelimeler olabilir. Bunların okunuşu, türetildikleri vezinlerin okunuş kurallarına uygun olarak gerçekleşir. Arapça kelimelerde bulunan elif, vav ve ye harfleri, ünlü görevinde iseler, uzun okuturlar. Latin harflerine çeviride bu **uzun ünlüler mutlaka uzun okunan harflerle (â, î, û) yazılmalıdır.**

Tablo: Arapça kelimelere örnekler

تاریخ	طالب	محکم	تعجیل	مبارک
târîh	tâlib	muhkem	ta‘cîl	mübârek
احسان	محکوم	مباشر	تکلیف	مکلف
ihsân	mahkûm	mübâşir	teklîf	mükellef
تعلیم	معلم	استقبال	مستقبل	تشکیلات
ta‘lîm	mu‘allim	istibâl	müstakbel	teşkîlât
مأمور	امور	مخابرات	تذهیب	مضایقه
me’mûr	umûr	muhâberât	tezhîb	muzâyaka
مظالم	مذهب	تکامل	تعاون	اعلام
mezâlim	mezheb	tekâmül	te‘âvün	i‘lâm

Not: Osmanlı Türkçesinde kullanılan Arapça kökenli kelimelerin çoğu günümüz Türkçesinde de kullanıldığından metinlerde bu kelimeleri bulmak ve okumak çok zor olmayabilir. Ancak unutulmuş, kullanımdan düşmüş veya yaygın kullanılmadığı için kelime haznemizde bulunmayan kelimelerin ve kavramların okunması zordur. Böyle durumlarda kelimeleri sözlükten bulmak, okunuşunu mümkün kılar ve kolaylaştırır. Okunamayan kelimelerin nasıl okunacağını ve yazılacağını öğrenmek için Kâmûs-ı Türkî (müellifi Şemseddin Sami) gibi Osmanlı Türkçesiyle yazılmış lügatleri kullanmak meseleyi kolaylaştırır.

Kâmûs’da sözcükler gerekli hallerde harekeler kullanılmak suretiyle yazıldığından okuma ve Latin harflerine çeviride bu özellik kolaylaştırıcı olmaktadır. Ayrıca her kelimenin önünde kökeni (Arapça, Farsça, Türkçe vs.) cinsi, tekil/çoğul durumu, eril/dişil durumu belirtildiğinden kelime haznesine katkı sağlaması açısından da sözlük faydalıdır.